

La màfia del tabac

Aquest mes de maig, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) es reunirà per votar el text destinat a reduir el tabaquisme. La prohibició de la publicitat, promoció i patrocini del tabac, així com la lluita contra el contraban, són algunes de les mesures que aplega l'esborrany. A Alemanya, l'Autoritat Duanera i la Fiscalia han acusat la tabaquera Reemtsma de col·laborar amb la màfia del contraban de l'Europa de l'Est.

La justícia vigila cada vegada més de prop les multinacionals tabaqueres. A les accions judicials empreses per la Unió Europea contra els productors de tabac nord-americans ha seguit ara un altre gran colp: l'Autoritat Duanera i la Fiscalia d'Alemanya han acusat els gestors de la tabaquera Reemtsma de col·laborar amb la màfia del contraban de l'Europa de l'Est. El director del consorci tabaquer hamburguès Reemtsma s'assabentà de la notícia quan era a la ciutat de Bristol, al sud d'Anglaterra, on hi ha la seu d'Imperial Tobacco, la firma propietària de Reemtsma. Manfred Haussler, de cinquanta-sis anys, es va quedar "sorprès".

No és estrany. Els investigadors de l'Autoritat Duanera havien anat aquesta vegada sobre segur. 860 funcionaris es van acostar a les instal·lacions de Reemtsma, al distingit barri hamburguès d'Othmarschen, els policies de fronteres van acordonar el recinte de l'empresa i els funcionaris de duana van començar, juntament amb els fiscals, a escorcollar-ne les oficines i els apartaments.

L'operació es va preparar en el secret més estricte, perquè es temia que algú avisara la multinacional de la batuda. Així, la vigília del colp, els investigadors de l'Autoritat Duanera van pernoctar en una caserna a la ciutat de Lüneburg, no gaire lluny d'Hamburg. Calia evitar fins i tot que la policia d'Hamburg se n'assabentara, i els funcionaris triats per practicar la batuda s'havien reclutat d'entre els policies de fronteres amb la mediació del Ministeri d'Afers Interiors alemany. Calia impedir també que es repetira l'errada de fa dos anys, quan un confident va delatar els dirigents de Reemtsma que es preparava una batuda a la seu principal.

El cap del Departament de Duanes i Impostos de Consums es va reunir diverses vegades per dinar amb el director de l'equip d'investigadors del Ministeri d'Hisenda alemany, Uwe W., el qual va trucar al seu soci de Reemtsma, una vegada la batuda ja havia començat. També s'investiga l'excomissari de la policia judicial alemanya, el qual treballa a hores d'ara en el nou Departament de Crisis and Security de la multinacional tabaquera. Sembla que va ser precisament aquest excomissari el que va induir un policia que no sospitava res a donar una ullada a un banc de dades secret de l'Autoritat Duanera, i així es va assabentar que s'havien obert diligències contra alguns treballadors de l'empresa. Els investigadors creuen que Crisis and Security no és més que la tapadora dels negocis de contraban de la multinacional. Malgrat tots els contratemps, sembla que aquesta operació, desenvolupada al març del 2001, no va ser del tot decebedora, i els funcionaris van trobar anotacions ben aclaridores.

Sobre Haussler i altres dirigents en la gestió de la indústria tabaquera planen temps difícils, sobretot si s'arriben a confirmar les acusacions de les fiscalies d'Hamburg i Stade (Alemanya), això és: suport a banda criminal, defraudació fiscal en grau de complicitat, blanqueig de capitals i contravenció de la llei de comerç exterior. A sobre, hi ha indicis que Reemtsma va proveir l'Iraq de productes de la firma durant l'embargament imposat a Bagdad.

Productors de contraban. Les autoritats judicials i financeres d'Europa no tenen cap dubte que gairebé tots els productors de cigarrets promouen de valent

Batuda a la seu central de Reemtsma, a Hamburg. Aquesta empresa nega la seua implicació en el negoci del contraban de tabac i fins i tot presumeix d'aplicar mesures per lluitar contra aquest delictes. Però les proves en contra seua es van acumulant.

el contraban de tabac. El comerç negre amb productes barats garanteix una bona eixida a la mercaderia. Tant se val que siga amb precinte o sense, el productor sempre hi guanya.

Ara com ara, la Comissió Europea ja ha posat plet als EUA contra Reynolds, la firma productora de Camel, i contra el líder del mercat internacional Philip Morris, fabricant de Marlboro: els europeus reclamen de les multinacionals vora 7.000 milions d'euros per les pèrdues en la recaptació d'impostos.

El Canadà reclama de Reynolds 1.000 milions de dòlars en concepte d'indemnització. El Govern britànic ha acusat BAT, productor de Lucky Strike, de contraban; les mateixes imputacions han recaigut també sobre Imperial Tobacco, la firma que l'any passat va comprar Reemtsma per una suma de 6.800 milions d'euros.

En la darrera dels anys noranta, la vella empresa d'Hamburg ja va despertar sospites de promoure el lucratiu contraban a l'Europa de l'Est. Segons els resultats de la recerca judicial, el fet que una firma de resultats ben modestos com Reemtsma haja esdevingut una multinacional amb guanys extraordinaris només s'ex-

plica pels estrets contactes existents entre l'empresa i la màfia tabaquera de l'est europeu.

Les batudes ordenades per la policia judicial alemanya a tres plantes fundades per *joint ventures* juntament amb Reemtsma a Lituània i a Ucraïna n'han aportat tota una sèrie d'indicis. Els funcionaris de recerca judicial també van ensopegar amb comptes bancaris deslocalitzats (*offshore*) al Carib.

Fer negoci a l'Est. Els lucratiu negocis a l'Est, però, van començar d'una manera del tot legal. En el moment de la desintegració de la Unió Soviètica, l'actual director de Reemtsma, Häussler —considerat pels fiscals com el principal responsable dels negocis de contraban— n'era cap de vendes. Reemtsma va aconseguir al 1990 un encàrrec ben substancial: el proveïment de tabac a les tropes soviètiques estacionades a l'antiga República Democràtica d'Alemanya.

La mercaderia occidental —exempta de duana i lliure d'impostos— va entrar a cabassos a les casernes. Els 350.000 soldats no van trigar gaire a adonar-se que es presentava una oportunitat d'or per ampliar una mica els seus sous esquitits.

Així, la venda de les marques de Reemtsma es va enlairar pels núvols en un tres i no-res.

L'empresa ubicada a Hamburg, Gebr. Heinemann, líder del mercat en el sector de les botigues lliures d'impostos (o *duty free*), va subministrar per encàrrec de Reemtsma molts milions de cartons de tabac. El cap de la firma, Claus Heinemann, ara tan sols gosa confirmar que el negoci amb els russos tenia "en aquell moment un volum considerable".

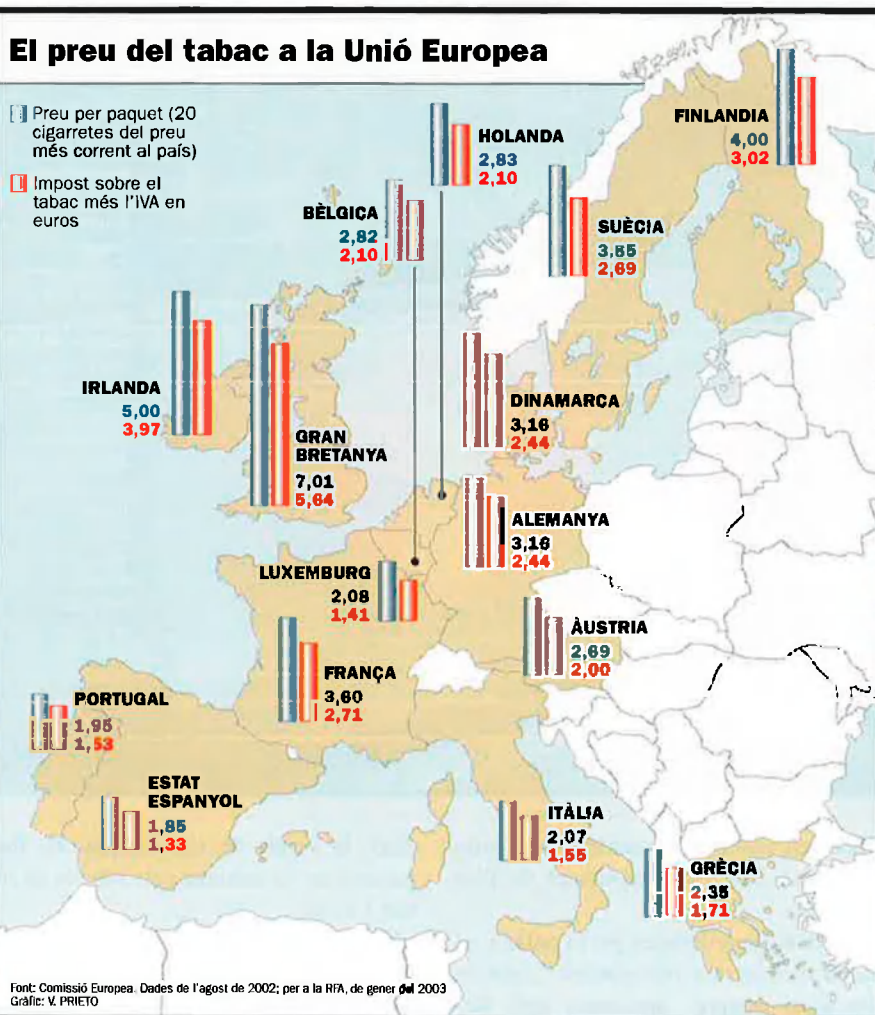
Els cigarrets que se subministraven a les casernes van començar a reaparèixer poc després pels carrers de Berlín, on petits traficants vietnamites malvenien els cartons. Hi va sorgir un mercat negre que havia de prosperar durant molts i molts anys.

L'any 1993, quan la major part de les tropes russes es va retirar de la RDA, es va acabar el negoci. Però, segons sembla, Häussler ja havia bastit una sòlida xarxa de contactes a l'Europa de l'Est.

Ja a l'inici dels anys noranta la firma era, sens dubte, el consorci més petit de la indústria tabaquera internacional, però també el més ràpid en el mercat de l'Est europeu; va prendre possessió de plantes estatals de producció i va aixecar a tort

El preu del tabac a la Unió Europea

■ Preu per paquet (20 cigarretes del preu més corrent al país)
■ Impost sobre el tabac més l'IVA en euros

i a dret noves fàbriques, des de Polònia fins a Kazakhstan.

Häussler i el seu equip van presentar balanços comercials extraordinaris. En el termini d'una dècada, la xifra d'operacions comercials a l'estranger es va quadruplicar; els guanys no paraven de créixer, el nombre dels empleats va augmentar de 5.000 a 10.000. A Alemanya, però, les vendes s'estancaren.

Amb tot això, el volum del negoci de l'Est no li va passar inadvertit a l'Autoritat Duanera alemanya. Els inspectors van adonar-se que la marca de l'empresa dominava clarament el mercat negre alemany, tot i que en el comerç ordinari no va arribar a superar mai el 10% de la quota de mercat ni en els millors temps.

De l'ensorrament de la Unió Soviètica ençà, enormes quantitats de cigarrets no declarats van entrar d'amagat a la República Federal, sobretot per la frontera polonesa. La càrrega d'un camió va repor-

tar als contrabandistes un benefici net d'1 milió d'euros. La Duana tan sols en va poder interceptar una mínima part l'any passat, uns 5 milions de cartons. La resta va continuar el seu camí cap a altres països –mitjançant canals de distribució ben organitzats– o bé directament a mans del consumidor alemany. El comerç a l'engròs requereix una bona logística. Mentre que a principi dels anys noranta els vietnamites predominaven sobretot a Berlín entre els venedors ambulants, avui el negoci es practica molt més “marcat per les màfies i la clandestinitat”, afirma un expert del Departament de Recerca Judicial de la Duana a Colònia.

Ara, els inspectors saben que la mercaderia de contraban es distribueix als domicilis sense recàrrec, com si fóra un servei de repartiment de pizza. Els fumadors iniciats en aquest món fan la comanda per telèfon i reben tot seguit el gènere, lliure d'impostos i a domicili, de mans

dels delinqüents organitzats de més baix nivell en la jerarquia del mercat negre.

Però no és aquest l'únic sistema de venda de les xarxes il·legals, la màfia del tabac també s'ha endinsat en les estructures clàssiques de venda. Des de bars i restaurants fins als torns de nit de les grans plantes industrials, sense deixar de banda els ambients en què dominen els llums vermells. De fa molts anys, gràcies a l'àmplia xarxa de contactes, es venen quantitats immenses de cartons.

Hisenda n'ix perdent. A més, cal tenir en compte també que l'indeturable augment d'impostos dels governs en els darrers anys afavoreix també considerablement el contraban. La gran quantitat de diners que recapta Hisenda de les multinacionals tan sols permet a aquestes un migrat marge de beneficis per venda: a l'estat espanyol, per exemple, vora un 72% del que es paga per paquet de tabac va a raure al tresor estatal.

En països on el preu del tabac és més car, com ara al Regne Unit, el mercat negre és especialment pròsper i abundant. D'ençà que l'impost sobre el tabac ha elevat el preu del paquet a la Gran Bretanya a 7 euros, una de cada cinc cigarretes que es ven no ha estat declarada. Els britànics estimen el dèficit en la recaptació fiscal en més de 5.400 milions d'euros, amb tendència a l'alça.

Però els productors, evidentment, rebutgen categòricament les acusacions de complicitat amb els contrabandistes. Segons afirma Häussler, per exemple, l'empresa no té “cap mena d'interès a promoure el contraban de cigarrets”.

De debò? Segons dades de la Fiscalia, els productes de Reemtsma van aconseguir fins i tot d'introduir-se per la zona de canvi lliure de Mersin (Turquia) fins arribar –malgrat l'embargament internacional– a l'Iraq. En la batuda d'una firma sospitosa a la vila alemanya d'Elms-horn, però, es va fer una troballa força aclaridora: hi havia cartons de la marca Bahman, fabricats especialment per al Pròxim Orient per Reemtsma amb la productora estatal iraniana ITC.

Ara com ara, el consorci no vol fer cap declaració sobre acusacions concretes, i es limita a recordar les mesures que aplica per lluitar contra el contraban de

L'any passat, la Duana alemanya només va poder interceptar una mínima part de cigarrets no declarats. A la dreta, botiga de tabac a Bagdad.

tabac. La “legalitat dels negocis té prioritat”, diuen, de fet, no s’ha contravingut de cap de les maneres a les sancions de les Nacions Unides contra l’Iraq. O almenys, això és el que diu l’empresa.

Però, segons creuen tant els investigadors com els bons coneixedors en aquest tema, les empreses presents pertot arreu del món veuen en “el contraban una part de la seua estratègia de mercat a àmbit internacional”, afirma la revista especialitzada *Die Polizei*. “Els responsables determinen la quantitat, les marques, l’estratègia publicitària, els preus, el calendari de treball i les xarxes de contraban amb què col·laboren”. I, sobretot, paren atenció a no veure’s embolicats en les xarxes.

La connivència, però, és un secret de domini públic, sobretot d’ençà que la Comissió Europea ha presentat denúncia contra Reynolds & Co. Com a resultat d’una investigació que ha durat cinc anys, els funcionaris europeus han aportat en un informe de 150 pàgines tota una sèrie de proves amb documents interns i declaracions de testimonis. “Les proves són contundents”, ha sentenciat l’òrgan dels criminalistes *Die Polizei*.

El rei del contraban. A Alemanya, la recerca judicial se centra en Reemtsma. El consorci no ha anat amb embuts a l’hora d’organitzar trameses de milers de milions d’articles, adreçades per exemple a Kaliningrad, ciutat russa de vora 424.000 habitants en què la quota de mercat dels productes de Reemtsma és més aviat escassa. Un lloc cabdal en les investigacions, l’ocupa Andreas N., ciu-

tadà russoalemany resident en un municipi prop d’Hamburg. Aquest home, a qui s’atribueixen excel·lents contactes amb alts funcionaris del Govern rus, havia suscitat a la fi dels anys noranta diverses sospites d’haver tramès quantitats enormes de cigarrets sense declarar a l’Est europeu per, tot seguit, reintroduir-los de contraban a Alemanya.

Tan bon punt la recerca de la Duana va adonar-se d’aquests cridaners moviments d’entrada i eixida del nou milionari, Reemtsma va dir que no el coneixia i que no volia ni sentir-ne a parlar. Segons les conclusions de la investigació, Andreas N. va exigir vora 7 milions de marcs alemanys (uns 3,5 milions d’euros) en concepte d’indemnització. Llavors, la multinacional va recórrer a professionals d’una empresa d’assessorament en seguretat i també va requerir, més tard, els serveis de l’empleat del Departament Federal de Recerca Judicial d’Alemanya que el consorci va contractar en aquell moment per al seu Departament, muntat a corre-cuita, de Crisis and Security.

Però no es descarta la possibilitat que el consorci tabaquer disposara de contactes encara millors. La Fiscalia de la ciutat de Stade encara investiga el cap dels inspectors del Ministeri d’Hisenda alemany, Uwe W., home que avui dia dirigeix un altre Departament al mateix Ministeri i que, per descomptat, nega totes les acusacions.

Tot plegat sembla indicar que el presumpte rei del contraban, Andreas N., ha trencat el seu silenci davant els funcionaris judicials. Probablement està disposat

a inculpar el president de Reemtsma. La recerca té prou proves per poder punxar els telèfons de sospitosos. L’anàlisi de les actes i dels bancs de dades confiscats encara trigarà mesos a estar enllestida.

Els companys de Häussler hauran d’aclarir davant els investigadors unes quantes qüestions, com ara les fonts financeres de la Fundació Fond Invalidov Tschernobilia. Sembla que les víctimes de la catàstrofe nuclear de Txernòbil tenien el privilegi d’importar tabac sense haver de pagar drets de duana.

És cert que Reemtsma disposa de dues plantes de producció a Ucraïna, però la multinacional –en compte de fabricar-hi els cigarrets– trametia la mercaderia, segons es desprèn dels papers d’exportació, d’Alemanya a Ucraïna. Pel camí es perdien més d’11 milions de cigarrets, els quals reapareixien de nou a mans d’una banda vietnamita al sud-est alemany.

En un procés contra el contraban obert el 1996 a Mühlhausen (Alemanya), Michael Krämer, magistrat en cap, es va estranyar d’aquesta insòlita ruta i s’adreçà a la central de la firma a Hamburg. Les al·legacions dels gestors de la multinacional, però, encara van desconcertar més el magistrat. Hi havia documents oficials segons els quals les víctimes de Txernòbil havien comprat amb divises els cars cigarrets de la marca de Reemtsma.

Beat Balzli, Hermann Bott, Udo Ludwig, Andreas Ulrich i Tobias Zick
© Der Spiegel – EL TEMPS
Traducció: Joan Martínez Terrones